

1. Z jakiej ochrony sądowej korzystam w tym kraju jako ofiara naruszeń praw człowieka w kontekście biznesu? Czy ta ochrona obejmuje odszkodowanie?

Ochronę sądową w przypadku naruszeń praw człowieka zapewniają sądy krajowe, w zależności od charakteru czynu skutkującego naruszeniem. Podczas prowadzenia działalności gospodarczej może dochodzić do sytuacji skutkujących naruszeniami praw człowieka na gruncie prawa cywilnego lub karnego. W zależności od specyfiki sprawy i charakteru czynu skutkującego naruszeniem danego prawa poszkodowany/pokrzywdzony może wytoczyć powództwo lub złożyć zawiadomienie do organów prowadzących postępowanie przygotowawcze – na policji lub w prokuraturze.

W przypadku ustalenia, że na skutek postępowania/praktyk przedsiębiorstwa doszło do naruszenia praw człowieka, ochrona taka może polegać na przyznaniu odszkodowania lub zadośćuczynienia z tytułu szkód materialnych lub krzywdy.

2. Czy w tym kraju istnieją specjalne przepisy dotyczące rażących przypadków łamania praw człowieka? Czy przepisy te mają zastosowanie do przestępstw przeciwko środowisku lub poważnych przypadków wyzysku pracowników?

Różnego rodzaju naruszenia praw człowieka w kontekście działalności gospodarczej podlegają odpowiedzialności cywilnej, administracyjnej lub dyscyplinarnej.

Przestępstwa przeciwko środowisku przewidziano zarówno w przepisach szczególnych [np. rozporządzenie nadzwyczajne nr 195/2005 w sprawie ochrony środowiska (Ordonanța de urgență nr. 195/2005 privind protecția mediului)], jak i w kodeksie karnym wśród przestępstw przeciwko bezpieczeństwu publicznemu (rozprzestrzenianie chorób zwierząt lub roślin, zanieczyszczanie wody, nielegalny handel toksycznymi produktami lub substancjami, naruszenie przepisów dotyczących materiału jądrowego lub innego materiału radioaktywnego, materiałów wybuchowych lub objętych ograniczeniami prekursorów materiałów wybuchowych itp.).

Poważne przypadki wyzysku pracowników można uznać za naruszenia kodeksu karnego (przestępstwa takie jak niewolnictwo, handel ludźmi, handel dziećmi, praca przymusowa lub obowiązkowa, doprowadzenie do uprawiania prostytucji lub do czynności seksualnej, korzystanie z usług osoby wykorzystywanej) lub przepisów prawno-karnych kodeksu pracy.

3. Jestem ofiarą naruszenia praw człowieka wynikającego z działalności europejskiej korporacji transnarodowej, które miało miejsce poza Unią Europejską. Czy mam dostęp do wymiaru sprawiedliwości w tym kraju, jeżeli nie jestem obywatelem UE lub nie mieszkam w UE? Na jakich warunkach mogę wysuwać roszczenia w związku z naruszeniem moich praw? Gdzie mogę znaleźć dodatkowe informacje?**A. W sprawach cywilnych**

Międzynarodowe postępowanie cywilne uregulowano w księdze VII kodeksu postępowania cywilnego, która stanowi prawo powszechne w tym zakresie i ma zastosowanie do postępowań na gruncie prawa prywatnego z elementem obcym, chyba że wskazano inaczej w międzynarodowych umowach, których stroną jest Rumunia, w prawie Unii lub przepisach szczególnych.

Jurysdykcję krajową rumuńskich sądów na gruncie prawa powszechnego ustala się na podstawie miejsca siedziby głównej przedsiębiorstwa pozwanego lub, w przypadku jego braku, miejsca położenia dodatkowych siedzib lub aktywów przedsiębiorstwa znajdujących się na terytorium Rumunii w dniu wytoczenia powództwa.

Co więcej, w drodze umowy dotyczącej właściwości sądu strony mogą uzgodnić wybór sądów rumuńskich jako sądów właściwych do rozstrzygnięcia sporów z elementem obcym.

Sądy rumuńskie mają właściwość wyłączną w przypadku niektórych pozwów o odszkodowanie z tytułu szkód materialnych, takich jak spory z elementem obcym dotyczące:

majątku znajdującego się na terytorium Rumunii;

umów zawartych z konsumentami, których miejsce zamieszkania lub miejsce zwykłego pobytu znajduje się w Rumunii, dotyczących codziennych usług konsumenckich do osobistego lub rodzinnego użytku konsumentów niezwiązanych z działalnością gospodarczą ani przedsiębiorstwem konsumentów, jeżeli: dostawca otrzymał zamówienie w Rumunii;

przed zawarciem umowy w Rumunii przedstawiono ofertę lub reklamę, a konsument dopełnił wszystkich formalności koniecznych do zawarcia umowy.

Na zasadzie odstępstwa od przepisów prawa powszechnego powód może ponadto wybrać sądy rumuńskie [jurysdykcja uprzywilejowana (*competența preferențială*)] do rozpoznania sporu, jeżeli:

miejsce, w którym powstało lub w którym należało wypełnić – w całości lub częściowo – zobowiązanie umowne, znajduje się w Rumunii;

miejsce, w którym dokonano czynności prawnej, z której wynikają zobowiązania pozaumowne, lub w którym czynność taka wywołuje skutki, znajduje się w Rumunii;

dworzec kolejowy lub dworzec autobusowy, port lub port lotniczy, w którym odbywa się wsiadanie/wysiadanie pasażerów lub załadunek/wyładunek towarów, znajduje się w Rumunii;

ubezpieczony składnik majątku lub miejsce zdarzenia ubezpieczeniowego znajduje się w Rumunii.

Rumuńskie sądy są również właściwe do rozpoznawania:

spraw dotyczących transgranicznej ochrony własności intelektualnej osoby zamieszkałej w Rumunii, niezależnie od tego, czy osoba ta jest obywatelem Rumunii czy bezpaństwowcem, pod warunkiem zawarcia umowy dotyczącej właściwości sądu;

spraw, których stronami są cudzoziemcy, jeżeli wyraźnie tak uzgodnili, a przedmiotem sprawy są stosunki prawne dotyczące praw, które mogą im przysługiwać w związku z majątkiem lub interesami osób pochodzących z Rumunii;

spraw dotyczących zderzeń na morzu lub kolizji samolotów oraz spraw dotyczących pomocy lub ratunku dla osób lub towarów na morzu pełnym lub na obszarze niepodlegających jurysdykcji żadnego państwa, w określonych okolicznościach;

spraw dotyczących odpowiedzialności cywilnej z tytułu szkód spowodowanych przez produkty pochodzące z Rumunii, **niezależnie od obywatelstwa poszkodowanego, miejsca wypadku lub miejsca wystąpienia szkody.**

Jeżeli chodzi o status cudzoziemca w międzynarodowym postępowaniu cywilnym, osobom fizycznym będącym cudzoziemcami i zagranicznym osobom prawnym zgodnie z prawem przysługują takie same prawa i obowiązki procesowe przed rumuńskimi sądami jak rumuńskim obywatelom i osobom prawnym.

Więcej informacji można znaleźć [tutaj](#).

B. W sprawach karnych

Na podstawie art. 9 w związku z art. 12 kodeksu karnego, jeżeli w umowie międzynarodowej, której stroną jest Rumunia, nie wskazano inaczej, rumuńskie prawo karne jest właściwe w sprawach dotyczących czynów popełnionych poza terytorium Rumunii zgodnie z zasadą osobowości prawa karnego (art. 9 kodeksu karnego), niezależnie od tego, czy pokrzywdzony jest cudzoziemcem, obywatelem Rumunii czy bezpaństwowcem, ani też od tego, czy znajduje się on na terytorium Rumunii, pod warunkiem że spełnione są określone warunki: sprawcą jest rumuńska osoba prawna; popełniony czyn jest zagrożony w prawie rumuńskim karą dożywotniego pozbawienia wolności lub karą pozbawienia wolności w wymiarze co najmniej 10 lat (nawet jeżeli danego czynu nie uznaje się za przestępstwo w prawie państwa, w którym ten czyn popełniono) – a w przypadku czynów zagrożonych innymi karami obowiązują następujące warunki: czyn kwalifikuje się jako przestępstwo również w prawie karnym państwa, w którym został popełniony (podwójna karalność) lub miejsce popełnienia czynu nie podlega jurysdykcji żadnego państwa. Akt oskarżenia podlega wcześniejszemu zatwierdzeniu przez prokuratora generalnego prokuratury działającej przy sądzie apelacyjnym właściwym miejscowo dla prokuratury, do której pierwotnie skierowano sprawę, lub, w stosownych przypadkach, przez prokuratora generalnego prokuratury działającej przy Wysokim Trybunale Kasacyjnym i Sprawiedliwości.

Należy zauważyć, że przestępstwo uznaje się za popełnione na terytorium Rumunii również wówczas, gdy na tym terytorium, na statku pływającym pod banderą Rumunii lub na pokładzie samolotu zarejestrowanego w Rumunii miało miejsce popełnienie przestępstwa, podżeganie do popełnienia przestępstwa, pomocnictwo w jego popełnieniu lub osiągnięcie korzyści – choćby tylko częściowo – pochodzących z przestępstwa. W takich przypadkach rumuńskie prawo karne ma zastosowanie zgodnie z zasadą terytorialności prawa.

Jeżeli chodzi o właściwość sądów karnych w sprawach dotyczących przestępstw popełnionych poza terytorium Rumunii, kodeks postępowania karnego (art. 42) stanowi, że sądami rozpoznającymi sprawy o przestępstwa popełnione poza terytorium Rumunii są sądy właściwe dla miejsca, w którym znajduje się siedziba statutowa osoby prawnej będącej oskarżonym. Jeżeli oskarżony nie ma siedziby statutowej w Rumunii, a popełnione przestępstwo podlega właściwości sądu rejonowego, sprawę rozpoznaje 2. Sąd Rejonowy w Bukareszcie (Judecătoria Sectorului 2 Bucureşti), a w pozostałych sprawach – sąd właściwy rzeczowo lub właściwy ze względu na status osoby w mieście wydzielonym Bukareszt, chyba że przepisy stanowią inaczej.

Jeżeli w przypadku danego przestępstwa akt oskarżenia można wnieść dopiero po złożeniu zawiadomienia przez pokrzywdzonego, termin na złożenie takiego uprzedniego zawiadomienia wynosi trzy miesiące od dnia, w którym pokrzywdzony dowiedział się o popełnionym czynie.

Więcej informacji na ten temat można znaleźć [tutaj](#), [tutaj](#) i [tutaj](#).

4. Czy rzecznicy praw człowieka, organy ds. równości lub krajowe instytucje praw człowieka pomagają ofiarom naruszeń praw człowieka dokonywanych przez europejskie korporacje transnarodowe poza Unią Europejską? Czy organy te mogą zbadać moją sprawę, jeżeli nie jestem obywatelem UE i nie mieszkam w UE? Czy w tym kraju są inne służby (takie jak inspektorat ochrony środowiska lub inspekcja pracy), które mogą zbadać moją sprawę? Gdzie mogę znaleźć informacje o moich prawach?

Zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy nr 35 z dnia 13 marca 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich (Institutia Avocatul Poporului): „Rzecznik Praw Obywatelskich ma za zadanie chronić prawa i wolności osób fizycznych w stosunkach z organami publicznymi”; z tego względu jego kompetencje nie obejmują naruszeń praw człowieka w kontekście biznesu.

Rozpatrzeniem skarg konsumenckich na przedsiębiorstwa w UE może zająć się Europejskie Centrum Konsumentów w Rumunii (ECC Romania) wyłącznie wówczas, gdy skargi te wnoszą konsumenci będący rezydentami lub obywatelami państwa członkowskiego UE (z uwzględnieniem Norwegii i Islandii) i gdy mają zastosowanie przepisy UE.

Następujące organy publiczne nie są właściwe w sprawach transgranicznych: Inspekcja Pracy (Inspectia Muncii), Państwowy Urząd ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami, Dzieci i Przynależności (Autoritatea Națională pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, Copii și Adoptții), Narodowa Agencja ds. Równości Kobiet i Mężczyzn (Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați), Krajowa Straż Środowiskowa (Garda Națională de Mediu), Krajowy Urząd Ochrony Konsumentów (Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorului) oraz Krajowy Urząd Regulacyjny i Zarządzający ds. Komunikacji [Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Comunicații (ANCOM)].

Dodatkowe informacje na ten temat można znaleźć [tutaj](#) i [tutaj](#).

5. Czy w tym kraju nakłada się na europejskie korporacje transnarodowe obowiązek ustanowienia mechanizmów rozpatrywania skarg lub zapewnienia usług mediacji w sprawach naruszeń wynikających z ich działalności gospodarczej? Czy obowiązek ten ma również zastosowanie do naruszeń, które miały miejsce poza Unią Europejską? Kto odpowiada za monitorowanie takich działań w tym kraju? Czy są dostępne oficjalne raporty zawierające informacje o funkcjonowaniu tych systemów?

Jeżeli chodzi o naruszenia praw człowieka wynikające z działalności prowadzonej przez europejskie korporacje transnarodowe, w Rumunii nie funkcjonują żadne obowiązkowe systemy mediacji, jednak strony mogą skorzystać z mediacji, jeżeli wyrażą taką chęć. Osoby, których prawa zostały naruszone, mogą zatem skorzystać z ochrony sądowej na gruncie prawa powszechnego przed sądem cywilnym lub karnym, w zależności od charakteru naruszonego prawa, lub też strony mogą uzgodnić, że skorzystają z usług mediatora, który to zawód uregulowano w ustawie nr 192/2006 o mediacji i organizacji zawodu mediatora.

Co więcej, rozporządzenie nr 38/2015 w sprawie alternatywnych metod rozwiązywania sporów między konsumentami i przedsiębiorcami stanowi ramy prawne umożliwiające konsumentom składanie skarg na podmiot gospodarczy/przedsiębiorstwo do podmiotów stosujących alternatywne metody rozwiązywania sporów w niezależny, bezstronny, przejrzysty, skuteczny, sprawny i sprawiedliwy sposób, co służy zapewnieniu wysokiego poziomu ochrony konsumentów i sprawnego funkcjonowania rynku.

6. Czy mam szczególne prawa, jeżeli jestem bezbroną ofiarą i chcę dochodzić roszczeń z tytułu naruszeń praw człowieka w kontekście biznesu? Czy przysługuje mi prawo pomocy, a jeżeli tak, to na jakich warunkach? Jakie koszty zostaną pokryte w ramach prawa pomocy? Czy prawo pomocy przysługuje mi na takich samych warunkach, jeżeli nie jestem obywatelem UE i nie mieszkam w UE?

W rumuńskim prawie uznaje się i gwarantuje prawo do dostępu do pomocy prawnej. Prawo to opiera się na koncepcji powszechnej obrony i przysługuje wszystkim osobom bez względu na miejsce zamieszkania lub obywatelstwo w następujących okolicznościach:

I. W sprawach cywilnych zgodnie z rządowym rozporządzeniem nadzwyczajnym nr 51/2008 w sprawie publicznej pomocy prawnej w sprawach cywilnych:

a) w przypadku obywateli Unii: *we wszystkich przypadkach, w których o publiczną pomoc prawną przed sądami lub innymi rumuńskimi organami wymiaru sprawiedliwości ubiega się dowolna osoba fizyczna, która ma miejsce zamieszkania lub miejsce zwykłego pobytu w Rumunii lub innym państwie członkowskim UE* (art. 2 rządowego rozporządzenia nadzwyczajnego nr 51/2008);

b) w przypadku obywateli państw trzecich i bezpaństwowców: *jeżeli wniosek składają osoby fizyczne, które nie mają miejsca zamieszkania ani miejsca zwykłego pobytu na terytorium Rumunii lub innego państwa członkowskiego UE, o ile Rumunia i państwo obywatelstwa lub miejsca zamieszkania wnioskodawcy zawarły porozumienie obejmujące postanowienia dotyczące międzynarodowego dostępu do wymiaru sprawiedliwości* (art. 21¹ rządowego rozporządzenia nadzwyczajnego nr 51/2008).

Co więcej, zgodnie z art. 1084 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego *w międzynarodowych postępowaniach cywilnych toczących się przed rumuńskimi sądami cudzoziemcy mają prawo do korzystania ze zwolnień od opłat i innych kosztów postępowania oraz do obniżenia wysokości opłat i innych kosztów postępowania, a także do nieodpłatnej pomocy prawnej w tym samym wymiarze i na tych samych warunkach co obywatele Rumunii, z zastrzeżeniem zasady wzajemności z państwem obywatelstwa lub zamieszkania wnioskodawcy.*

Poszkodowany, którego uzasadnione prawa zostały naruszone, może ubiegać się o pomoc prawną, jeżeli nie stać go na pokrycie kosztów postępowania, jak wskazano w art. 6 rządowego rozporządzenia nadzwyczajnego nr 51/2008. Publiczną pomoc prawną można przyznać w formie:

- a) *pokrycia opłat z tytułu usług zastępstwa procesowego, pomocy prawnej oraz – w stosownych przypadkach – obrony świadczonych przez wyznaczonego przez sąd lub wybranego adwokata w celu zapewnienia stronie możliwości wykonywania lub ochrony prawa lub prawnie uzasadnionego interesu przed sądem lub w celu zapobieżenia sporowi (dalej – „pomoc świadczona przez adwokata”);*
- b) *pokrycia wynagrodzenia biegłego, tłumacza pisemnego lub tłumacza ustnego, z którego usług skorzystano w toku postępowania za zgodą organu sądowego lub organu wymiaru sprawiedliwości, jeżeli obowiązek pokrycia tego wynagrodzenia spoczywa zgodnie z prawem na osobie ubiegającej się o publiczną pomoc prawną;*
- c) *pokrycia wynagrodzenia komornika sądowego;*
- d) *zwolnienia z obowiązku pokrycia kosztów sądowych przewidzianych w przepisach, uwzględniając koszty należne na etapie egzekucji, obniżenie wysokości tych kosztów, spłata tych kosztów w ratach lub odroczenie ich spłaty.*

Prawo do pomocy prawnej nie jest prawem bezwzględnym, a osoba ubiegająca się o pomoc prawną jest zobowiązana przedstawić dowód swojej sytuacji finansowej potwierdzający, że nie jest w stanie pokryć honorarium wybranego adwokata lub kosztów postępowania, takich jak opłata skarbową, wynagrodzenie biegłych, opłaty za opinie biegłych itp. W tym względzie art. 16 ust. 1 rządowego rozporządzenia nadzwyczajnego nr 51/2008 stanowi, że: *wniosek o przyznanie publicznej pomocy prawnej może zostać oddalony, jeżeli złożono go w celu nadużycia prawa, jeżeli jego szacunkowy koszt jest nieproporcjonalny do wartości przedmiotu sporu i jeżeli nie służy on zabezpieczeniu prawnie uzasadnionego interesu lub jeżeli wniesiono o pomoc na potrzeby powództwa sprzecznego z porządkiem publicznym lub konstytucyjnym.*

Publiczną pomoc prawną, o której mowa we wspomnianym rozporządzeniu nadzwyczajnym, przyznaje się w sprawach cywilnych, gospodarczych, administracyjnych, sprawach na gruncie prawa pracy i sprawach dotyczących zabezpieczenia społecznego, a także w innych sprawach, z wyjątkiem spraw karnych.

W sprawach karnych przewidziano obowiązek zapewnienia pomocy prawnej pokrzywdzonemu, jeżeli pokrzywdzony/powód cywilny jest ubezwłasnowolniony lub ma ograniczoną zdolność do czynności prawnych (zgodnie z art. 93 ust. 4 kodeksu postępowania karnego). Co więcej, zgodnie z art. 93 ust. 5, *jeżeli organ sądowy uznaje, że z określonych powodów pokrzywdzony, powód cywilny (...) nie jest w stanie się bronić, wówczas wyznacza adwokata z urzędu.*

W art. 29 ust. 1 lit. f) rządowego rozporządzenia nadzwyczajnego nr 80/2013 w sprawie sądowej opłaty skarbowej, z późniejszymi zmianami, przewidziano wyłączenie z obowiązku uiszczenia tej opłaty w przypadku powództw i roszczeń, w tym środków zaskarżenia, zwyczajnych lub nadzwyczajnych, wniesionych i zgłoszonych w związku z ochroną praw konsumentów, jeżeli osoby fizyczne i stowarzyszenia na rzecz ochrony konsumentów występują w charakterze powodów przeciwko podmiotom gospodarczym, które dopuściły się naruszenia praw i uzasadnionych interesów konsumentów.

Do ofiar przestępstw zastosowanie ma również [ustawa nr 211/2004](#) o niektórych środkach służących zapewnieniu informacji, wsparcia i ochrony ofiarom przestępstw, w której – jak wskazuje tytuł – przewidziano środki służące zapewnieniu informacji, wsparcia, ochrony, uznania i oceny, które przysługują ofiarom przestępstw, przy czym środki te nie są uzależnione od złożenia zawiadomienia do organów ścigania.

Więcej informacji na temat pomocy prawnej w Rumunii można znaleźć [tutaj](#).

Ostatnia aktualizacja: 26/04/2023

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwe państwo członkowskie. Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej. Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. Komisja Europejska nie przyjmuje żadnej odpowiedzialności w odniesieniu do danych lub informacji, które niniejszy dokument zawiera, lub do których się odnosi. Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.